

Astanayev Qulmaxammat Sanayevich

Dotsent

Iqtisodiyot va pedagogika Universiteti

O'zbekiston

**O'ZBEKISTONDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA
ASOSIY MUAMMOLAR VA ULARNI YESHIMI**

Annotatsiya: Maqolada O'zbekistonda kichik va o'rta biznes iqtisodiyotning muhim tarmog'i sifatida aholi bandligini ta'minlash, mahalliy ishlab chiqarishni rivojlantirish va eksport salohiyatini oshirishda katta rol borligi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: kichik va o'rta biznes, tadbirkorlik muammolari, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, soliq imtiyozlari, innovatsion rivojlanish, bozor infratuzilmasi, texnologiyalarni joriy etish, qonunchilik islohotlari

Astanaev Kulmaxammat Sanaevich

Доцент

Университет экономики и педагогики

Узбекистан

**ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ИХ РЕШЕНИЯ В РАЗВИТИИ МАЛОГО И
СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В УЗБЕКИСТАНЕ**

Аннотация: В статье отмечается, что малый и средний бизнес как важная отрасль экономики Узбекистана играет важную роль в обеспечении занятости, развитии местного производства и повышении экспортного потенциала.

Ключевые слова: малый и средний бизнес, проблемы бизнеса, финансовая поддержка, налоговые льготы, инновационное развитие, рыночная инфраструктура, внедрение технологий, законодательные реформы.

Astanaev Kulmakhammat

Associate Professor

University of Economics and Pedagogy

Uzbekistan

MAIN PROBLEMS AND THEIR SOLUTIONS IN THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM BUSINESSES IN UZBEKISTAN

Abstract: *The article notes that small and medium businesses as an important sector of the economy of Uzbekistan play an important role in providing employment, developing local production and increasing export potential.*

Keywords: *small and medium businesses, business problems, financial support, tax incentives, innovative development, market infrastructure, technology implementation, legislative reforms.*

Kirish. Kichik va o'rtta biznes- mustaqil mulk egaligiga, xo'jalik faoliyatini mustaqil tashkil etishga asoslangan va o'z tarmog'ida hukmron mavqe tutmaydigan biznes. Turli mamlakatlarda Kichik va o'rtta biznes sub'yektlari maqomini belgilab beruvchi mezonlar sifatida korxonada band bo'lgan ishlovchilar soni, korxonaning tovar aylanmasi, aktivlar, kapitallar, foyda miqdori va boshqa ko'rsatkichlardan foydalaniladi. Masalan, AQShda ko'pgina tarmoqlarda ishlovchilar soni 100 kishidan, ishlov beruvchi sanoatda 500 kishidan kam xodimlar ishlaydigan korxonalar kichik biznesga kiritiladi.

O'zbekiston kichik va o'rtta biznes sub'yektlarini aniqlashda korxonada ishlovchilar soni mezon qilib olingan. Kichik biznesga, mulk shaklidan qat'i nazar, yiliga sanoat korxonalarida o'rtta hisobda 10 nafargacha, savdo, xizmat ko'rsatish va boshqa ishlab chiqarishdan tashqari sohalarda 5 nafargacha ish bilan band xodimga ega bo'lgan mikrofirmalar; ishlab chiqarish sohasida yiliga o'rtta hisobda 40 nafargacha, qurilish, qishloq xo'jaligi va boshqa ishlab chiqarish sohasida 20 nafargacha, ilm-fan, ilmiy xizmat ko'rsatish, chakana savdo hamda boshqa ishlab chiqarishdan tashqari sohalarda 10 nafargacha ish bilan band xodimga ega bo'lgan kichik korxonalar kiradi. Kichik korxonalar uchun yiliga belgilangandan ortiq, lekin ishlab chiqarish sohasida 100 nafardan, qurilishda 50 nafardan, qishloq xo'jaligi va boshqa ishlab chiqarish sohasida, ulgurji savdoda 30 nafardan, chakana savdo, xizmat ko'rsatish hamda boshqa noishlab chiqarish sohalarda 20 nafardan

oshmaydigan ish bilan band xodimga ega bo'lgan korxonalar o'rta biznes korxonalari hisoblanadi.

Kichik va o'rta biznes rivojlangan va rivojlanayotgan har qanday mamlakat iqtisodiyotida muhim ahamiyatga ega. Kichik va o'rta biznes sharoitga tez moslashuvchanlik bilan ajralib turadi, uning faoliyatini yo'lga qo'yish katta miqdordagi dastlabki kapitalni talab qilmaydi. Kichik va o'rta biznesyirik biznes uchun qulay bo'lmagan sohalarida avj oladi. Kichik va o'rta bizneskichik bozorlarda faoliyat olib borish, mahalliy resurslardan foydalanish, ishsizlik muammosini xal qilish, mehnat unumdorligini oshirish, o'rta mulkdorlar qatlamini shakllantirish va ichki bozorni iste'mol tovarlari bilan to'ldirishda muayyan afzalliklarga ega. Kichik korxonalar odamlarda sohibkorlik, tadbirkorlik, mulkka egalik qobiliyatlarini ro'yobga chiqarish, ularda ishbilarmonlik ko'nikmalarini hosil qilish va rivojlantirish vositasi hisoblanadi. O'zbekistonda Kichik va o'rta biznestarixiy ildizga ega. Bu yerda azaldan hunarmandchilik rivojlangan. To'qimachilik, kosibchilik, kulolchilik, amaliy san'at, ganchkorlik, temirchilik, o'ymakorlik bilan shug'ulla-niladigan kichik-kichik ustaxona va do'konlar ko'p bo'lgan. O'zbekistonda mavjud Kichik va o'rta bizneskorxonalari sanoat, qurilish, savdo, maishiy, tibbiy, transport xizmatlari ko'rsatish, ilmiy, texnikaviy axborot xizmati sohalarida, qishloq xo'jaligida faoliyat ko'rsatadi. K. va o'.b.ni qo'llabquvvatlashga xizmat qiladigan sug'urta kompaniyalari, injiniring va lizing xizmati tashkilotlari mavjud. Kichik va o'rta bizneskorxonalariga ko'maklashadigan Respublika va hududiy miqyosda faoliyat olib boruvchi Tovar ishlab chiqaruvchilar va tadbirkorlar palatasi, "Biznes-fond", "Madad" sug'urta kompaniyasi tashkil qilingan. K. va o'rta korxonalar uchun soliq imtiyozlari, imtiyozli kredit ajratish tizimi ham mavjud.

O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni (KOB) rivojlantirish mamlakat iqtisodiyoti barqarorligini ta'minlash va yangi ish o'rinlari yaratishda muhim ahamiyatga ega. Quyida KOBni rivojlantirish bo'yicha asosiy strategiyalar keltirilgan:

1. Huquqiy va me'yoriy bazani mustahkamlash

- Kichik va oʻrta biznes subyektlari uchun qulay huquqiy muhit yaratish.
  - Soliq imtiyozlari va yengilliklar joriy etish orqali biznesga yukni kamaytirish.
  - Korrupsiyaga qarshi kurash va qonun ustuvorligini taʼminlash.
2. Moliyaviy qoʻllab-quvvatlash
- KOB uchun kredit olish sharoitlarini yengillashtirish.
  - Foiz stavkalarini pasaytirish va uzoq muddatli kreditlarni taqdim etish.
  - Innovatsion va startap loyihalar uchun grant va subsidiyalar ajratish.
3. Tadbirkorlik madaniyatini rivojlantirish
- Yoshlarni tadbirkorlikka jalb qilish va oʻquv dasturlarini kengaytirish.
  - Tadbirkorlik bilan shugʻullanishning afzalliklarini targʻib qilish.
  - Malakali kadrlar tayyorlash va qayta oʻqitish dasturlarini amalga oshirish.
4. Infratuzilmani rivojlantirish
- Kichik biznes zonalari va texnoparklarni tashkil etish.
  - Internet va raqamli texnologiyalarga qulay kirish imkoniyatini taʼminlash.
  - Logistika va transport xizmatlarini yaxshilash.
5. Eksport imkoniyatlarini kengaytirish
- KOʻB mahsulotlarini xalqaro bozorlarga chiqarishda koʻmaklashish.
  - Eksport qiluvchi tadbirkorlar uchun maxsus dasturlarni joriy etish.
  - Mahalliy mahsulotlarni sertifikatlash va xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish.
6. Davlat va xususiy sektor hamkorligi
- Davlat buyurtmalarida KOB ishtirokini oshirish.
  - Xususiy sektor bilan davlatning uzoq muddatli sheriklik dasturlarini amalga oshirish.
  - Mahalliy hokimiyat organlari bilan tadbirkorlarning doimiy muloqotini taʼminlash.
7. Innovatsion rivojlanish va raqamlashtirish
- KOʻBni raqamli texnologiyalarga integratsiya qilish.
  - Elektron tijoratni rivojlantirish va unga oid qonunchilikni takomillashtirish.
  - Kichik korxonalariga texnologik yangiliklarni joriy qilishda yordam koʻrsatish.
8. Hududiy rivojlanish strategiyalari

- Har bir hududda o‘ziga xos kichik biznes yo‘nalishlarini rivojlantirish (masalan, qishloq xo‘jaligi, turizm, hunarmandchilik).
- Qishloq hududlarida kichik va o‘rta korxonalar tashkil etishni qo‘llab-quvvatlash.
- KO‘B rivoji uchun infratuzilmaviy loyihalarni amalga oshirish.

Natijalar. Ushbu strategiyalarni muvaffaqiyatli amalga oshirish:

- Bandlikni oshiradi.
- Mahsulot ishlab chiqarish hajmini ko‘paytiradi.
- Innovatsion rivojlanishni tezlashtiradi.
- Mamlakat iqtisodiyotining diversifikatsiyasiga xizmat qiladi.

O‘zbekistonda kichik va o‘rta biznes (KO‘B)ni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega, chunki bu sektor iqtisodiyotning asosiy drayverlaridan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, KO‘Bni rivojlantirish yo‘lida bir qator muammolar mavjud. Quyida asosiy muammolar va ularning yechimlari keltirilgan:

Asosiy muammolar:

1. Moliyalashtirish va kredit resurslariga cheklangan kirish: Ko‘pchilik kichik va o‘rta biznes uchun bank kreditlari olish qiyin, garov talablari yuqori, foiz stavkalari esa yuqori.
2. Biznesni boshqarish ko‘nikmalarining yetishmasligi: Yangi tadbirkorlar uchun biznesni rejalashtirish, moliyaviy boshqaruv, marketing va boshqa asosiy ko‘nikmalar bo‘yicha yetarli bilim va tajriba yo‘qligi.
3. Raqobatbardoshlik va innovatsiyalarning past darajasi: Mahalliy KO‘B larning aksariyati zamonaviy texnologiyalar va innovatsion yechimlarni joriy etishda qiyinchilikka duch keladi.
4. Huquqiy va ma'muriy to‘siqlar: Soliq tizimi murakkabligi, litsenziyalash va ruxsatnomalarni olish jarayonining qiyinligi, ortiqcha byurokratiya biznesni rivojlantirishga to‘sqinlik qiladi.
5. Infrastrukturaliy cheklovlar: Elektr energiyasi, internet, transport va logistika xizmatlarining yetarli emasligi.

6. Xalqaro bozorga chiqishdagi cheklovlar: Eksport uchun zarur sertifikatlash, texnik talablar va xalqaro standartlarga moslashish qiyinchiliklari mavjud.

Muammolarni yechish bo'yicha takliflar:

1. Moliyaviy qo'llab-quvvatlashni kengaytirish: Davlat tomonidan kichik va o'rta biznes uchun imtiyozli kreditlar va grantlar ajratishni davom ettirish. Mikro kredit tashkilotlari va biznes-inkubatorlarning faoliyatini rivojlantirish.

2. Biznes mahoratini oshirish: Tadbirkorlikni o'rgatuvchi bepul yoki subsidiyalangan o'quv kurslarini tashkil etish. Mentorlik dasturlarini joriy etish orqali tajribali tadbirkorlar yordamida yangi bizneslarni rivojlantirish.

3. Innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash: Kichik biznes uchun texnologik yechimlarni sotib olish yoki ishlab chiqarishga subsidiya berish.

Innovatsion startaplar uchun maxsus dasturlar va ko'rgazmalar tashkil etish.

4. Huquqiy va ma'muriy islohotlar: Soliq tizimini soddalashtirish va kichik biznes uchun soliq yengilliklarini joriy etish. Litsenziya va ruxsatnoma olish jarayonlarini onlayn platformalarga ko'chirish.

5. Infratuzilmani yaxshilash: Biznes markazlari, texnoparklar va sanoat zonalarini rivojlantirish. Elektr va internet tarmog'iga uzluksiz ulanishni ta'minlash.

6. Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish: KO'B larni eksport faoliyatiga tayyorlash uchun maxsus treninglar o'tkazish. Xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikda kichik biznesni qo'llab-quvvatlovchi dasturlarni amalga oshirish.

Yuqoridagi yechimlar tizimli ravishda amalga oshirilsa, kichik va o'rta biznes sektorida raqobatbardoshlik va samaradorlikni oshirishga erishiladi. Bu esa iqtisodiyotning umumiy o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Rustamovna K. N. State Support Areas for the Cultivation of Medicinal Plants in Agriculture. – 2023.

2. Khidirovich E. R. et al. Issues of Development of the Pharmaceutical Industry on the Basis of Improving the Cultivation of Medicinal Plants. – 2023.

3. Rustamovna K. N. Ways to Improve the State and Efficiency of Growing Medicinal Plants in the Kashkadarya Region //EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY. – 2023. – Т. 3. – №. 6. – С. 78-84.
4. Khamraeva S., Ochilova N. Assessment of innovative potential of farmers and homestead land owners //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – Т. 480. – С. 03003.
5. Ochilova N. A. Use of the Advanced Experience of Foreign Countries in the Development of Peasant and Homestead Farms //International Journal of Formal Education. – 2023. – Т. 2. – №. 11. – С. 267-274.
6. Ochilova N. A. et al. Improving the Use of Agricultural Land in Kashkadarya Region //International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development. – 2022. – Т. 4. – №. 3. – С. 49-54.
7. Ergashev R., Xo‘jaqulova N. QASHQADARYO VILOYATIDA DORIVOR O‘SIMLIKLARNI YETISHTIRISH HOLATI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI //THE INNOVATION ECONOMY. – 2023. – Т. 1. – №. 01. – С. 70-75.
8. Otamurodovna K. G. Ways Of Effective Usage Of The Potential Of Natural Resources In The Development Of Industrial Enterprises In The Regions //Ijtimoiy fanlarda innovasiya onlayn ilmiy jurnali. – 2022. – Т. 2. – №. 3. – С. 44-49.
9. Хожанова Г. О. Показатели Развития Промышленного Кластера //Innovative Society: Problems, Analysis and Development Prospects (Spain). – 2023. – С. 78-82.
10. Khojanova G. O. INVESTMENT AS A MEANS OF DEVELOPMENT AND STRENGTHENING OF ENTERPRISE PRODUCTION CAPACITY //Экономика и социум. – 2021. – №. 2-1 (81). – С. 171-175.

11. Khojanova G. O. NATURAL RESOURCES, THEIR TYPES AND INITIAL APPROACHES //Ethiopian International Multidisciplinary Research Conferences. – 2024. – Т. 4. – №. 1. – С. 83-86.
12. Samiyeva G. Ijtimoiy sohada maqsadli jamg ‘armalar va ijtimoiy fondlar faoliyatini takomillashtirishning xorij tajribasi //THE INNOVATION ECONOMY. – 2024. – Т. 2. – №. 02.
13. Самиева Г. АҲОЛИ ФАРОВОНЛИГИНИ ОШИРИШДА ИЖТИМОЙ ИНФРАТУЗИЛМАНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АҲАМИЯТИ //Nashrlar. – 2023. – С. 509-511.
14. Самиева Г. Т. ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В ПОВЫШЕНИИ БЛАГОСОСТОЯНИЯ НАСЕЛЕНИЯ //Экономика и социум. – 2024. – №. 2-1 (117). – С. 1341-1345.